

XXIX.

Függelék.

Gyakorlati útmutatás az egészségtan tanításában.

Írta: *Br. PÁVEL BENŐ* szföv. kér. orvos

Nem száraz teoriákat adok elő. Praktikumokat adok, amiket tanulmányaik során nyert ismereteikkel párosítva elriyérendő új szakhiinőségükben majdan alkalmazniuk kell. Ehhez szükségés ismereteiket megszerették egyetemi tanulmányaik során, megszerzik ezen az iskolaorvosi és egészségтантанári tanfolyamon.

Az én tárgyam nem is annyira új ismeretnyújtás, hanem inkább begyakorlás. Begyakorlása annak, hogy hogyan kell és iskolában az egészségтанtan tanítani. A közoktatásügyi törvény előírja, hogy egészségтан tanítandó az elemi iskolák V. és VI osztályában, a polgári iskolák IV. osztályában, a felső kereskedelmi iskolák minden osztályában. A leány- és főgymnasiumokban, a VII. és VIII. osztályban. Leányliceumokban, leánycoűegiumban, tanítóképzőkben.

Mindnyájan orvosdoktorok, tanulmányaik során szert* te toettek tehát azokra az ismeretekre, amelyeket az 'orvosnak & a higienikusnak tudniok kéM. Mint egészségтантанáTOk tehát'fé vannak szerelve azokkal a' tárgyi ismeretekkel, melyeknek tatai tására vállalkoznak. Az isiiieFetekaaek ebből a »gy töte&ketegé böi kell majd Öraöknek kiváfctgatniok azt az anyagot, amétyesn &z ifjúságnak 'szüksége van, hogy őket toygienikiis gondoilBo dásra neveljék. Igen, de ennek az' aiiyasgnak kiviálaiszlá&a, kéH(tnódon való átdolgozása és az előadás mikéntje feiatosiittiafji tanításunk sikerét.

A tanítás módja legyen tehát első megbeszélésünk tárgya. A módszer egyike a neveléstan legvitásabb fogalmainak. Minden tanítónak más a módszere, mellyel tanít és minden tanító a maga módszerének csálhatatlan kiválóságaira esküszik. Ebből láthatjuk, hogy tanítási módszer sokféle lehet.

Az anyagnak előadási módja \ bizonyos rátermettséget, sok gyakorlatot a hallgatóság értelmi fokának ismeretét kívánja meg. Mert nem elegendő a tananyag egyszerű közlése, mert ez önkényes és ötletszerű, sőt igen nagy részben hiányos volna, hanem annak tudományos megismeréséi kívül gondos megfontoláson is kell alapulnia. Ez alakította ki a *tanítás módszerét*. Ez a módszertan tehát nem akar egy merev szabály lenni, hanem csak főbb irányítás a tanítás technikájában, ahol mindenkinek elég tágkörű mozgásteret adódhat, hogy egyéni felfogása, tanítási készsége szabadon formálhassa egyéni módszeré.

Fő irányelvünk legyen az, hogy a könnyebbről a nehezebbre kell haladni, az alapfogalmakról lassacskán a tárgyon keresztül az ismeret komplexumokra. Természetszerűleg adódik tehát, hogy az embertan tanításánál először a sejtekről beszélünk, azután a csontokról, izmokról, belső szervekről, ezek összehangzott működéséről s így tovább. Tehát a tanításban nem szabad pillanatnyi hangulattól vezetettve terv nélkül ötletszerűleg előadni, hanem tervszerű *lépcsőzetes* eljárást kell követnünk.

Tudnunk kell elsősorban, hogy kinek, mit s hogyan tanítsunk.

Kinek tanítunk! Ne feledjék, hogy értelmileg jóval fejlettebb tanulóknak, mint Önök. Ez nem könnyű dolog. Majd a gyakorló órákon rájönnek arra, hogy mily nehéz az Önök nagy tudását nivellálni alacsony színvonalra. Ez lesz önöknek az első időben legnehezebb, önök tele vannak az egyetemi előadások tudományos, magas szárnyalású szépen stilizált előadások zöngéjével és bizony az első időben nehezen fognak leszokni a tudományos stílusról, technikus-terminusokról és a nivós beszéd mondatfüzéseiről. Degradálniuk kell magukat, mert másképp nem értik meg a tanulók az előadásukat és ha nem értik, nem, ügyelik, s ha nem figyelnek: nem tudnak és így céljukat nem érték el. Tehát le kell szállniok hallgatóik értelmi szintjéhez és azon a színvonalon kell nekik az ismerteket nyújtani, amelyen ők állnak.

Tehát másképen adok elő az elemi iskolában, másképpen az ipariskolában, polgári iskolában, tanítóképzőben, a gimnázium 8. osztályában. Tehát előadásunk nívója mindig pontosan igazodjék ahhoz, hogy kinek adunk elő.

Ezt meg kell tanulni és sok gyakorlatra lesz szükségük, amíg ezt meg tudják szokni.

Il-ik tétel: *Mit* tanítsunk! Erre vonatkozólag a megfelelő iskolának tanterve ad tájékoztatást. Az alsó- és középfokú iskolák tantervezete más és más anyagot ölel fel, és a középfokú iskolák tagozódásuk szerint is különböző tantervek szerint tanítanak. (Leányriceumok, tanítóképzők, collegiumok, fiú- és leánygimnáziumok, kereskedelmi iskolák stb.)

(Itt felolvasok 1 alsófokú és 1 középsőfokú egészségtantási tásai tanterveztet.)

Hogyan tanítsunk! Úgy hogy előadásunk szórakoztató, érdekesítő legyen. Kerüljük a teoriákat, a hosszú és unalmas fejtegetéseket és a tanulók értelmi fokát meghaladó magasnívójú előadást. Előadásunkat állva tartsuk. A fellépés biztonsága, az arcunkról lesugárzó derűs jószág, az igazságosság vonzalmat ébreszt személyünk iránt és személyünkön keresztül a tárgy iránt.

Előadásunk menete, illetve vázlata a következő:

Előkészítés, Tárgyalás, Befejezés.

Előkészítés: A tanítás anyagát nem in medias res kezdjük tárgyalni, hanem bevezetésül az előadandó új ismeret-keretet egy már előbb tárgyalt ismeretkörbe kapcsoljuk bele, vagy a mindennapi élet valamely aktualitásához fűzzük. Így előadásunk nem lesz hézagos és az előadott tárgynak a folyó élettel való kapcsolata jobban kidomborodik. Ez az egyedüli mód, hogy a tanulók érdeklődését felkeltsük, amit azután tartalmas és változatos előadásunk alatt új ismereteknek fokenkénti adagolásával fenn is tudunk tartani.

Érdeklődik a tanuló minden iránt, ami lelkének vagy testének szórakoztató, érdeklődik minden iránt, aminek elvégzése a siker kiváltotta örömhöz juttatja. A gyermek lelki beállítottságától is és a tanulási vágytól is függ az érdeklődés foka, függ azután az érdekelt tárgy ismeretétől várt öröm vagy haszon nagyságától. Az érdeklődés felkeltésének eszközeül a tanítás módját, a tanító személyiségét és a tanítandó tárgy beállítását jelölöm meg.

Az érdeklődés a *figyelem* szabályozója. A vonzó érdeklődést ieltő tárgy megfelelő beállítása váltja ki a figyelmet.

Ennek felkeltése és ébrentartása tehát elsőrangú feladatunk, mert a figyelem vezet a tárgyi megismerésre, a logika pedig az ismeretek kapcsolásaira. A figyelem sok mindennek a függvénye. Az éhes, szenvedő gyermek nem tud figyelni, lelkét, szellemét erősebben izgató élmények, félelem, bánat, családi bajok, •elfáradás mind a figyelmet gátló körülmények.

A *célkitűzés* az előkészítés fejezetében egy igen fontos tényező, mert evvel a tanuló figyelmét máris az előadandó témára tereljük, ami ismerete már meg van az előadandó tárgyról, azt felszínre hozza. De a célkitűzése szükséges az orvostanító részére is, mert ismereteinek s tudásának nagy tömkelegéből csak azokat válogatja ki és vetíti ki, amik a célnak egyenes irányban megfelelnek s nem kalandozik el oldalösvényekre, ami azután előadását terjengőssé, zavarossá tehetné.

II. *Tárgyalás. Új fogalmak adása, magyarázat, szemléltetés.* Miután felkeltettük a tanulók figyelmét az előadandó tárgyra, fokozatosan új fogalmakkal bővítjük ismeretkörét. Aki *fokozatosan* tanít, feltétlenül jobb eredményt fog elérni, mint az, aki pillanatnyi ötleteire bízva a dolgát. A fokozatok rendet visznek tanításunkba és csak a rend teszi lehetővé, hogy munkánkval kellő időben készen legyünk, mert ez biztosítja tanításunk sikerét. Egyik fogalmat graduatim kapcsoljuk a következő új fogalomhoz, melyet megfelelő aláfestéssel a következőbe fűzünk. A tanuló és tanár ily módon ezen tanítási módszer által kézt-kézben tartva közös szellemi ösvényen járnak, és miután a tanár előre látja tanításának menetét, nem lesz nehéz neki ezen a már járt ösvényen tanítványait vezetni. A tanulónak tehát a *megismerés*, a tanárnak pedig a *fogalmak nyújtása* adja a pedagógiai végcél. Az új fogalmak adása nem történhet azonban indokolás nélkül. Ezeket elfogadhatókká, érthetőkké kell tenünk *magyarázat* által. Magyarázattal világítjuk meg a fogalmakat, amelyek rendszeres összessége a tárgy ismeretéhez vezet. A magyarázatnál többféle módszert vezethetünk be. Vagy indukzív, vagy deduktív és reduktív módszert. Induktív módszer, vagy szintetikus módszer, amikor egy logikailag összefüggő gondolatsor belső összefüggéseit kiderítjük; az egyes esetből általánosra következtetünk. Deduktív módszer, amikor kész általa-

nos fogalomból indulunk ki és az egyesre következtetünk. Reduktív, a következményből az előzményre következtetünk. Más módszert alkalmazunk az alsó tagozatú iskolákban való tanításnál, — más módszert a középfokú iskoláknál. Míg az alsóbb iskoláknál inkább kérdeztetve, beszélgetve rávezetjük a tanulókat az új fogalmak megismerésére, addig a középfokú iskolákban már kevesebbet kérdeztetünk, inkább prelegálunk. Magyarázatainknál sohase tévesszük szem elől a célt, mert másra nevel az ipariskola, másra a tanítóképző, másra a gimnázium. Bizonyos témát itt is, amott is más- és más irányból fogok megvilágítani, hogy az ezáltal szerzett ismeretek a való és jövő életre leghasznosabb formában raktározódhassanak el. És hogy magyarázatunk érthetőbbé váljék, *a szemléltetés* eszközéhez folyamodunk. Ez az érdeklődés felkeltésének egy igen fontos tényezője. Megragadunk minden alkalmat, hogy a tanításnak eme kiváló segédeszközét minél több esetben igénybe vehessük. Az új fogalmakat, felosztásokat, csoportosításokat felírjuk a táblára, szemléltető, könnyen érthető sematikus rajzokat rajzolunk, falitáblákon, nuulázsokon magyarázunk, kísérleteket mutatunk be. Ezek az anatómiai rajzok, mulázsok minden iskolának természetrajzi szertárából előkeríthetők. Ily módon sok elvontnak vélt fogalmat konkretizálva tudunk bemutatni. A tanulónak is jobban megragadja a figyelmét egy masséból készült szétszedhető szív. A szemléltetéshez hozzátartozik *a dramatizálás*, amikor is bizonyos kóros tüneteket magunk utánozunk előttük (a béna szélhűdött ember hogyan jár, a tüdőbeteg ember száraz kis köhintése, a számarköhögős gyermek húzása, a szívbeteg ember elfulladás légzése stb.). Máskor főleg az elsősegély nyújtás módozatait egyik-másik tanulón mutatjuk be (sinezés, mesterséges légzés, stb.). Ezek mind olyan tényezők, amelyek a szemléltetés révén az ismereteknek tökéletesebb és maradandóbb megjegyzését eredményezik. Előadásunk *befejezése* tartalmazza a nyújtott ismeretek *összefoglalását*. Röviden, csoportosítva tömörítjük a témát, ezzel felidézzük a tanulók emlékébe az anyagot, ezzel *megerősítjük* az emlékeket, maradandóbbá tesszük az új fogalmakat és a tárgyi megismerését a tanulónak *kimélyítjük*. Ennek a kimélyítésnek hathatós eszköze a *begyakorlás*. A tanított tárgyat a tanuló magára és az életére vonatkoztatva mintegy átélje, annak tanulságait felismerje, az életbe átvigye, hasznosítsa. Ezzel célkitűzésünk beteljesedett, mert az ifjában kiala-

kítottuk azt az eszmei és gyakorlati harmóniát, amely a gondolkodó és cselekvő embert az ösztönös életből mindjobban kiemeli.

Igen tisztelt Kollégáim! Tanításaiknál soha se törekedjenek arra, hogy minél több orvosi ismeretet nyújtsanak, mert nem az orvosi ismeretek a fontosak, ezzel tudálékosságra nevelnék a tanulót, hanem vezérelvünk legyen az emberszeretet felkeltése, a természet iránti érdeklődés és az egészséges életmód kialakítása. Ezzel okszerű és higienikus gondolkodásra nevelünk.

TANÍTÁSI VÁZLAT:

Kitűzött cél:

Előadás beosztása: I. Előkészítés, II. Tárgyalás, III. Befejezés.

1. Előkészítés: 1. A már meglévő ismeretekbe való bekapcsolás. Vagy kiindulás a mindennapi élet aktualitásából. Inventio,

2. Hangulat és érdeklődés keltés.

3. Gélkitűzés, téma megjelölés.

II. Tárgyalás: Az iskolai tagozatnak megfelelő induktív, deduktív módszerrel avagy kérdezve-felelve történő ismeretnyújtás, új fogalmak adása, magyarázat, szemléltetés.

III. Befejezés: összefoglalás. Az emlékek megerősítése. Az új ismereteknek a gyakorlati életbe való átvitele. Az ebből származó eszmei és gyakorlati érték kidomborítása.